

РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА ТАЛЕНТЕ ВРАЊЕ

**ПРИРОДНО И МИГРАЦИОНО КРЕТАЊЕ СТАНОВНИШТВА
ОПШТИНЕ ВЛАСОТИНЦЕ**

**NATURAL AND MIGRATION TRENDS OF THE MUNICIPALITY OF
VLASOTINCE**

Аутор:

МИЛАН КОЦИЋ,

ученик 2. Разреда Гимназије „Стеван Јаковљевић“

члан ФДВ „Христифор Црниловић-Кица“ Власотинце

Ментор:

ГОРИЦА МИЛОВАНОВИЋ,

професор географије

Vlasotince 2014.

**ПРИРОДНО И МИГРАЦИОНО КРЕТАЊЕ СТАНОВНИШТВА
ОПШТИНЕ ВЛАСОТИНЦЕ
NATURAL AND MIGRATION TRENDS OF THE MUNICIPALITY OF
VLASOTINCE**

Аутор:

МИЛАН КОЦИЋ

Ментор:

ГОРИЦА МИЛОВАНОВИЋ, професор географије

Резиме: Фактори који утичу на број становника ма ког дела су пре свега природни прираштај и миграциона кретања. Природни прираштај зависи од наталитета и морталитета, док миграције представљају иселјавање и досељавање становништва. Негативан природни прираштај, миграциони процеси, апсолутно смањење становништва, као и демографско пражњење читавог брдско-планинског простора довели су до формирања веома неповољних структура становништва услед чега ће се и даље наставити демографска ерозија простора, што указује на неопходност стварања услова за бржи економски развој. Овај рад представља мој допринос у решавању демографских проблема.

Кључне речи: становништво, географија становништва, природни прираштај, миграције, општина Власотинце, демографија.

Abstract: Factors influencing the population to any region are primarily natural growth and migration trends . Natural growth depends on fertility and mortality , and migration are emigration and immigration of the population . Negative population growth , migration processes , the absolute reduction in the population and depopulation of the entire mountainous area led to the formation of very unfavorable structure due to which the population will continue to demographic erosion of the area , indicating the need to create conditions for faster economic development . This work is my contribution to solving the demographic problem.

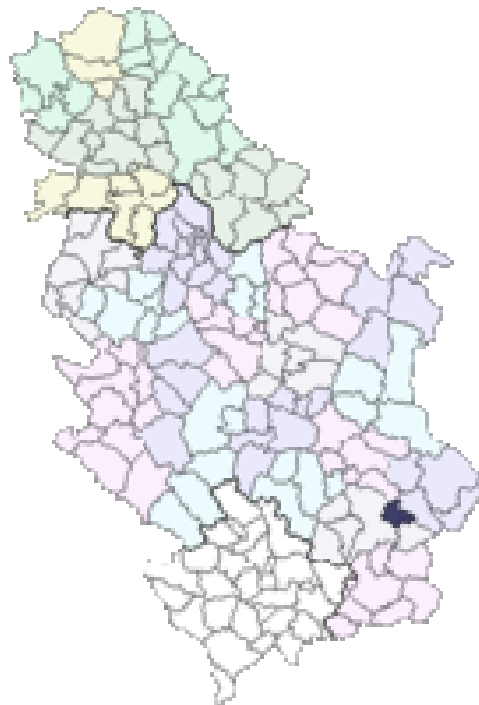
Key words: population, population geography, population growth, migration, municipality of Vlasotince, demography.

УВОД

Због свог значаја становништво проучавају бројне науке, али је оно пре свега у основи демографије и географије становништва. Географија становништва је географска дисциплина, део друштвене географије која се бави проучавањем просторне карактеристике стања и кретања становништва. Разлика између демографије и географије становништва огледа се у томе што је прва наука о становништву, а друга је наука о просторном размештају становништва. Географија становништва у ужем смислу посебну пажњу поклања бројном кретању становништва, природном прираштају и миграционим процесима. У овом раду ће управо бити речи о становништву, географији становништва, као и о њиховом значају за развој целе општине.

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ОПШТИНЕ ВЛАСОТИНЦЕ

Као један од битнијих фактора за природна и миграциона кретања ма ког дела неке територије истиче се њен географски положај. Општина Власотинце простире се у југоисточном делу Србије, у источном делу Лесковачке котлине и административно припада Јабланичком округу. Смештена је у сливу средњег и доњег тока реке Власине, на обронцима Суве планине, Крушевице, Чемерника и Острозуба. Граничи се са четири општине: на северу са општином Гацин Хан, на североистоку са Бабушницом, на југоистоку са Црном Травом и на југозападу и западу са Лесковцем. Територија општине се простире на површини од 308 км². Просечна густина насељености на нивоу општине износи око 99 ст/км². Територија општине обухвата 47 катастарских општина. Највеће насеље Власотинце, уједно је и административно-управни, привредни и културни центар општине и у њему живи 15 830 становника.



Слика 1: Положај општине Власотинце

Picture 1: The position of Vlasotince

ПРИРОДНО КРЕТАЊЕ СТАНОВНИШТВА

Природно кретање се огледа кроз сталне промене наталитета,морталитета и природног прираштаја који представља разлику између наталитета и морталитета у одређеној држави или региону у току године и изражава се у промилима. Наталитет представља број живорођене деце на 1000 становника током године. Наталитет зависи од бројних фактора: старосне структуре становништва, од демографске политике, религиозних традиција, друштвеног положаја жена, стамбених прилика, животног стандарда...Са друге стране морталитет представља број умрлих током године на 1000 становника и фактор је смањења броја становника. У детерминанте природног кретања становништва убрајају се и плодност (фертилитет) и живост (виталитет).

Подручје општине Власотинце спада у емиграциона и депопулациона подручја. Позитиван демографски тренд трајао је до 1971.године, после чега долази до смањења укупног становништва и погоршања свих виталних демографских карактеристика. Крупне просторно-демографске промене, нарочито неравномерни и поларизован размештај испољен вишом концентрацијом становништва у урбаним срединама и пражњењем руралних територија, имали су и имаће све већу негативну улогу у развоју становништва на овом подручју. Кретање становништва на подручју општине Власотинце , поред апсолутног смањења становништва, карактеришу и три основне детерминанте: низак наталитет, повећање стопе морталитета и миграциони процеси. Према новим статистичким подацима види се тренд смањења броја становника општине за готово читавих 11%.

По попису из 2011.године у 48 насеља на територији општине Власотинце у 9.133 домаћинства живи 29.893 становника/ца. Од тог броја,жена је 14.882, а мушкараца15.011. Наталитет у општини је негде око 8 ‰, а морталитет око 15 ‰. Просечна старост становништва је 42 године. Стопа смртности је у 2011. је више него двоструко премашила стопу живорођених становника-стопа природног прираштаја у општини је негативна и износи -9 ‰.

Године пописа	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Резултати пописа	33 845	35 224	35 625	36 002	35 863	34 302	33 704	29 893

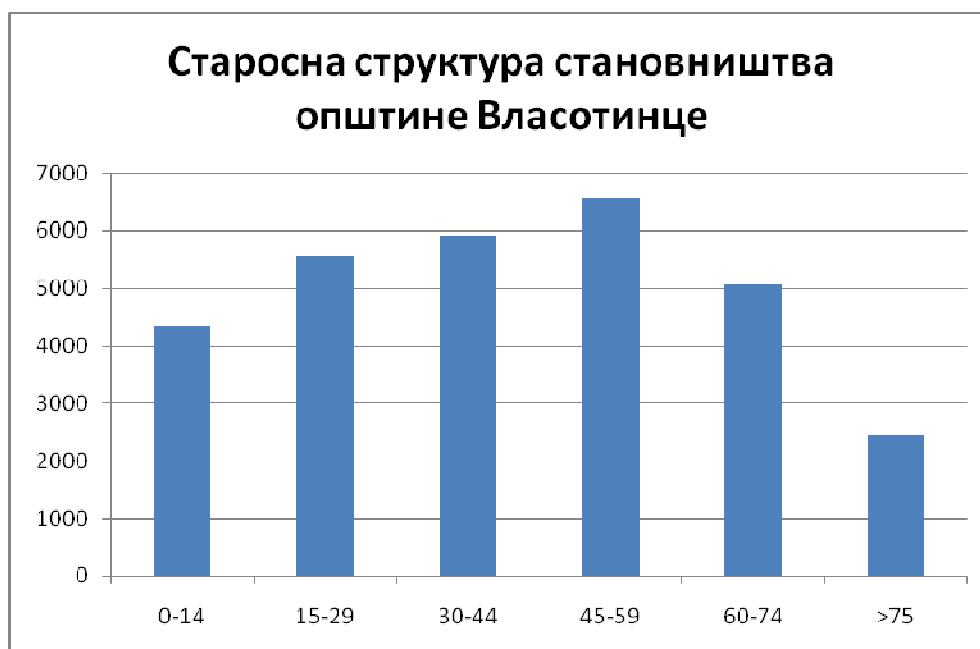
Табела 1: Број становника општине по годинама пописа

Table 1:Polpulation of the municipality by year list

Осим западног дела општине, односно насеља која се налазе на путу Влаотинце-Лесковац, целокупно подручје општине се демографски празни. Највећи одлив становништва у периоду 1991-2002. године забележен је у насељима: Јаворје (-93% са 14 на), Козило (-70% са 27 на 8), Тегошница (-67% са 9 на 3) и Горња Лопушња (-51% са 138 на 67). Општина Власотинце добија одлике моноцентричне општине, што потврђује и чињеница да је 1961. у седишту општине живело више од 16%, а у 2002. години више од 48% становника. У периодима 1981-1991. И 1991-2002. године општина Власотинце бележи пораст стопе прираста укупног становништва са -4,4 ‰ на -1,8 ‰, али се тај тренд није наставио и наредних година долази до наглог смањења природног прираштаја . Изузев седишта општине и насеља Бољаре, Батуловце, Кукавица, Прилепац, Стајковце и Шишаве сва остала, од укупно 48 насеља бележе смањење броја становника.

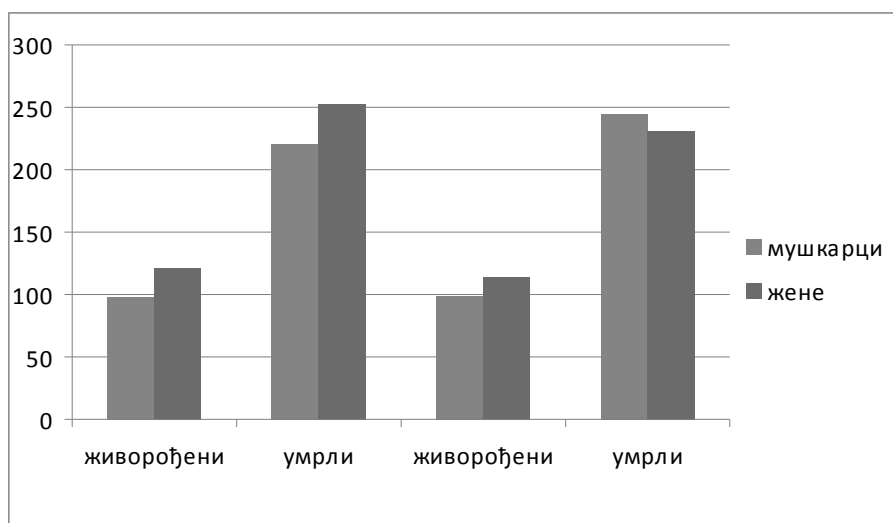


Слика 2: Напуштено село
Picture 2: Abandoned village



Слика 3: Дијаграм старосне структуре становништва општине Власотинце
Picture 3: Diagram of the age structure of the population of the municipality of vlasotince

Фертилитет представља број деце по жени и у општини Власотинце је испод 2,1 чиме није осигурана ни проста репродукција становништва. У општини се током године роди око 230 беба, али умре и до 450 људи. Са горе наведеног графика може се уочити да је највећи број људи у општини старости од 45-59 година што је резултат високог природног прираштаја “60-их година прошлог века. Међутим најзабрињавајуће је то што је број младог становништва до 20 година скоро једнак броју становништва изнад 65 година. То значи да старосна структура становништва има одлике регресивног, односно старијег типа становништва, будући да се смањују фертилни и омладински контингент становништва. Још један врло забрињавајући податак јесте тај о броју неожењених и неудатих особа на територији општине Власотинце. Наиме, број неожењених и неудатих особа старијих од 18 година је већи од 1500 што чини око 10% укупног пунолетног становништва. Од тога око 1200 неожењених мушкараца и око 300 неудатих жена. Највећи број особа које нису склопиле брак је у брдско-планинским селима у којима људи углавном немају сталних прихода. Смањењем броја неожењених и неудатих знатно би се побољшала и демографска слика целе општине. Природно кретање становништва није могуће успешно објаснити ван постојећих социјалних и економских услова у којима се налази посматрана популација. Мада се у основи природног кретања становништва налазе биолошки процеси, ипак се наталитет и морталитет формирају под утицајем разних социјалних, економских, културних, психолошких и других процеса и фактора о којима ће бити речи у делу о мерама против „беле куге“.



Слика 4: Број рођених и умрлих по полу током 2010. и 2011. године

Picture 4: Number of births and deaths by gender during 2010. and 2011.

МИГРАЦИОНА КРЕТАЊА

Механичко кретање или миграције представљају један од најкомплекснијих демографских проблема. Поред природног кретања броја становништва, миграције такође могу на неком подручју довести до раста или пада бројности становништва. Миграције представљају један од најзначајнијих видова просторне покретљивости, односно мобилности становништва. Миграциона кретања у ужем смислу представљају пресељење лица из родног места, односно родног краја, завичаја или претходног места боравка у друго место, односно место досељавања, ново пребивалиште или садашње место боравка. Миграције се деле на емиграције (исељавање) и имиграције (досељавање), као и на привремене и трајне. У основи миграције су резултанта тежњи људи за променом дотадашњег социјално-економског статуса и начина живота. Фактори који терају људе на механичка кретања су: већа плата у новој средини, губитак посла и висок степен незапослености, немогуће решавање стамбеног проблема у претходном месту боравка, ратови, природне непогоде, породични и други разлози. Управо се у решавању ових проблема и налази излаз из демографског колапса бројних општина у Србији.

Порекло и рана миграциона кретања на територији Власотинца

Порекло најстаријих Власотинчана се датира у другој половини и последњој четвртини XVIII века. Од најстаријих породица ту су Пурјаковићи (Пурјаковић-данашњи Коцићи) и Бицићи. Валчићи су из Гариња у Грделичкој клисури, Шишавци из Шишаве, Горуновићи из Винарца, Шарићи из Црне Баре, Сабљинци и Видосављевић из Старог Влаха, Диманићи и Давинићи из Буковице код Задра, Шушулићи, Куцуловићи и Буђинци са Косова. У периоду између 1878. и 1894. године у Власотинце долазе и настањују се планинци из Доброг Поља, Гара, Рупља и других места. То су Длакарови, Пузинци, Ноцинци, Газибарци и други. Од почетка XIX



Слика 5: Миграције Срба

Picture 5: Migrations of the Serbs

века до 1947. године доселили су се Великићи из Велике под Чакором, Ћукаловићи из Колашина (Црна Гора), Краинчанићи и Мрвићи са Косова, Ишљаковићи из Бистрице код Битоља, Петровићи из Охрида, Стоиљковићи из Драинца код Трна, Бајићи такође из околине Трна, Прикићи из Манојловца, а Каруовићи из Црне Баре. Време између 1878. године и 1947. године, карактеристично је по највећем броју досељеника из оближњих села: Пешкићи и Пљаскићи из Сејанице, Џуџини из Бојације код Косова, Таћини из околине Трна, Црниловићи из Кијева код Сурдулице, Даскаловићи из Островице, Филиповићи из Крчмира, Сејаничани и Зелећи из Сјенице, Поповићи из Трњана итд. Интересантно је да после Другог светског рата (после 1945. године), многи староседеоци Власотинчани су после завршетка школовања напустили Власотинце и одлазили ка већим центрима у Србији, а највише ка Београду. Има и оних који су се одселили у Америку, Енглеску и још неким земљама запада.

Нова миграциона кретања

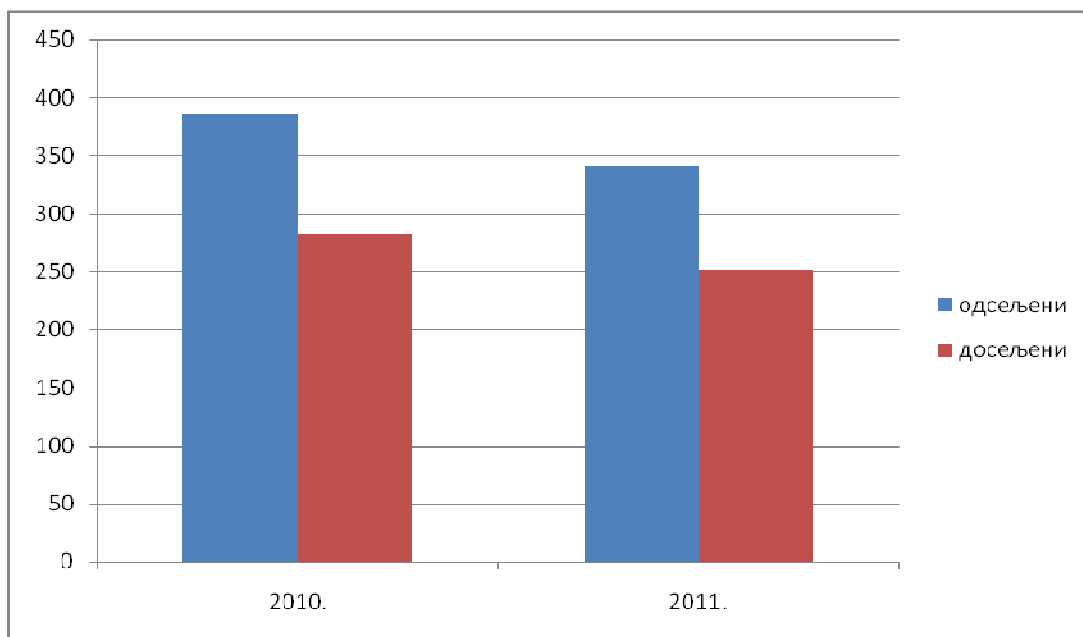
Због тешког социјалног стања сеоско становништво побрђа и планинског дела власинске области, није напустило села све до појаве цигларских и зидарских предузетника (предузимача)-почетком 1972. године. Насељавање Власотинца са околних црнотравских и власотиначких села, почело је масовно од 1985. године и завршило се негде до 2000. године. Тешко материјално стање, у годинама после 2000. године, условљава нагло миграцију школованих младих ка центрима у Србији, нарочито према Нишу и Београду, а сеоско становништво се селило према Шумадији, Војводини и Неготинској Крајини. Последице овог исељавања су огромне, наиме број одсељених лица у 2010.и 2011.је за 30% већи од броја досељених лица па је миграциони салдо негативан и износи -153 становника. То доприноси још већем смањењу становништва општине, а поготово брдско-планинских села која постају пуста. Највећи део тог становништва мигрирао



Слика 6: Брдско-планинско село Горњи Дејан

Slika 6: Highland village Gornji Dejan

је ка центру општине, Власотинцу, тиме створећи читава два нова насеља Росуљу и Каменицу. На веома изражене последице миграционих кретања у овој општини, указује и податак да је нпр.1971. године на подручју општине Власотинце живело 36 002 становника, док је по попису из 2002. године на овом подручју живело 33 312 становника.



Слика 7: Однос броја досељених и одсељених на територији општине Власотинце

Picture 7: The ratio of the number of immigrants and emigrants in the municipality of Vlasotince

Поред трајних миграција на територији општине власотинце изражене су и привремене миграције. То су пре свега миграције ђака и запослених радника из околних села ка Власотинцу. Такође, оно што је посебно заступљено у општини Власотинце јесу и сезонске миграције, такозваних печалбара. Велики број најчешће мушкараца одлази на сезонски рад ка развијенијим крајевима Србије у којима проводе летње месеце док су током зиме у свом завичају. Ових миграција је било од самог оснивања општине, међутим негативан биланс на пољу миграција општина је надокнађивала високим природним прираштајем па је самим тим и њихов значај био доста мањи него данас. Све ово чини да општина Власотинце спада у ред општина са најизраженијим механичким кретањима становништва.

ЗНАЧАЈ СТАНОВНИШТВА И МЕРЕ ЗА ПОБОЉШАЊЕ ДЕМОГРАФСКЕ СЛИКЕ ОПШТИНЕ ВЛАСОТИНЦЕ

Становништво је у својој двострукој улози, као произвођач и као потрошач, један од основних покретача развоја. У улози произвођача, становништво као носилац не само рада него и знања и вештина постаје основни развојни ресурс сваког подручја, па тако и општине Власотинце. Зато је оцена ситуације и даље перспектива демографског развоја подручја обавезна основа за израду програма развоја. На тој основи могу се темељити предвиђања будућих демографских кретања, а на основу тога њихов утицај и значај за општа друштвена и економска кретања. Као главне разлоге миграција и ниског наталитета становници наводе управо економске проблеме и потешкоће са којима су суочени свакодневно. Најтеже је свакако у планинским селима у којима становништво нема сталних прихода већ се ослања на недовољно развијену пољопривреду и сточарство. Чак и већи проблем од смањеног наталитета представљају миграције.

Разлог томе је тај што је становништво тих села веома старо тако да нема довољан број младог, репродуктивног становништва. Па се у решавању проблема мора почети враћањем тог слоја становништва у свој завичај. Да би се то постигло морају се извршити многобројне социо-економске промене. Треба се осигурати посао свим оним младим људима који су основали



Слика 8: Жељена слика из породилицата

Picture 8: The desired image from maternity

породицу, затим подстицајне економске мере које ће, поред повећања износа за децји додатак, обухватити посебна буџетска давања трајног карактера за рођење трећег и четвртог детета. Из буџета треба издвајати средстава и за незапослене мајке, а формирати посебан фонд из кога би се одобравали повољни кредити за младе брачне парове са децом, намењени решавању њиховог стамбеног питања или запошљавању. Треба предвидети и пореске олакшице за обућу, одећу и друге производе за децу. Треба се помоћи сваком ко жели да започне свој приватни посао, треба се посебно у планинским пределима улагати у развој туризма. А наравно да се посебна пажња

посвети и младим образованим људима у смислу добијања сигурног запослења. Све су ово мере које треба предузети да би се уопште дошло до неког позитивног помака, мада се не може очекивати нагла промена, за почетак би било довољно повећати наталитет и смањити одлазак младог становништва. Искрено се надам да ће надлежни за ове проблеме предузети одговарајуће мере, јер чекања више нема. Једино се тако могу спасити српска села и градови.

ЗАКЉУЧАК

Опредио сам се за ову тему из више разлога, али пре свега да додатно укажем на озбиљне демографске проблеме општине Власотинце, као и да дам свој допринос у њиховом решавању. Надам се да ћу овим радом утицати да се поправи демографска слика Власотинца, а помак на локалном нивоу ће се одразити и на нивоу државе. Методе: истраживачки рад на терену, анализа и синтеза добијених и постојећих података.

ЗАХВАЛНОСТ

Након завршетка рада осећам потребу да се захвалим ментору Горици Миловановић која ми је обезбедила потребан материјал и помогла у изради рада, као и радницима у Општини и библиотеци који су такође обезбедили материјал и битне статистичке податке и тиме допринели реализацији рада.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вукмировић Д., Милојић А., Станчић К. *„Општине и региони у Републици Србији“*, Републички завод за статистику, Београд, 2012.
2. Др Саша Кицошев, Др Петар Голубовић *„Геодемографија“*, ПМФ, одсек за географију
3. Ђорђевић М., Илић М., Ранђеловић М. *„Стратегија локалног одрживог развоја општине Власотинце 2012-2016.“*
4. Шушулић Ж., Такић С., Валчић Т. *„Власотиначки Зборник“*
5. www.vlasotince.rs